

УДК 378:371.32:811

ПЕДАГОГІЧНА ТЕХНОЛОГІЯ ФОРМУВАННЯ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Кравець Р.А.

Вінницький національний аграрний університет

З'ясовано сутність педагогічної технології формування полікультурної компетентності на заняттях іноземної мови в аграрному ВНЗ. Проаналізовано роль і структуру педагогічної технології. Розглянуто її в науковому, процесуально-описовому та процесуально-дієвому аспектах. Детерміновано концептуальну, змістову, процесуальну частини. Розкрито мету і завдання педагогічної технології формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях іноземної мови.

Ключові слова: технологія, полікультурна компетентність, культурний плюралізм, національна ідентичність, толерантність.

Постановка проблеми. Сучасне полікультурне суспільство висуває нові запити до професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі. Нині від випускника аграрного університету вимагаються вміння мислити критично, вибудовувати конструктивну взаємодію з іноземними колегами, знаходити порозуміння з етнофорами під час закордонного стажування, ефективно функціонувати у швидко змінюваній реальності, вільно володіти іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування, демонструвати толерантне ставлення до інокультури в умовах євроінтеграції та глобалізації. Як наслідок, у системі вищої аграрної освіти набувають актуальності гуманізація і демократизація педагогічного процесу, які орієнтують викладачів на відмову від авторитарного стилю організації навчальної діяльності й запровадження у практику ВНЗ нових педагогічних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Над розробкою педагогічних технологій працювали Ю. Асманова, Л. Воротняк, В. Дмитрієв, Т. Добудько, Н. Касаткіна, Ю. Лях, С. Маріхін, Л. Рюміна, В. Подобєд, С. Пріваліхін, О. Пугач, В. Рибніков, Г. Селевко, Д. Уманець, А. Хугорской. Полікультурна освіта знайшла своє віддзеркалення у дослідженнях Р. Агадулліна, Л. Воротняк, Р. Кравця, В. Макаєва, Р. Мільруда, Н. Тверезовська, Г. Чередніченко, О. Труш та ін. Однак, не зважаючи на це, досі залишається **невирішеним питанням** розробки педагогічної технології формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях іноземної мови. Отож **метою статті** є розкриття сутності педагогічної технології формування полікультурної компетентності студентів аграрного ВНЗ у процесі опанування іноземної мови професійного спрямування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Педагогічна технологія формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі постає як педагогічна діяльність, яка передбачає: спеціально організоване цілепокладання, яке уможлиблює об'єктивний контроль якості полікультурного навчання; попереднє проектування навчально-виховного процесу з подальшою відтворенням цього проекту на практиці; вибір оптимальних форм, методів і засобів формування полікультурної компетентності сту-

дентів-аграрників; організація оперативного зворотного зв'язку, що дозволяє своєчасно та швидко коректувати педагогічний процес [11, с. 56].

Г. Селевко виокремлює у педагогічній технології три аспекти: науковий, процесуально-описовий, процесуально-дієвий. У науковому аспекті він розглядає педагогічну технологію як частину педагогічної науки, яка досліджує та розробляє цілі, зміст, методи навчання, проектує педагогічні процеси. Процесуально-описовий аспект полягає в описі (алгоритмі) процесу, сукупності цілей, змісту, методів, засобів для досягнення запланованих результатів навчання. Сутність процесуально-дієвого аспекту розкривається у реалізації технологічного процесу й функціонуванні всіх особистісних інструментальних і методологічних засобів [14, с. 15-16].

Вищевикладене дозволяє детермінувати головні структурні частини педагогічної технології формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі: концептуальну, змістову і процесуальну. Концептуальну частину складає наукова база, тобто психолого-педагогічні ідеї, які становлять її фундамент. Змістова частина включає у себе: завдання навчання (загальні, конкретні), зміст навчального матеріалу, спрямовані на формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі. До процесуальної частини відносяться організація педагогічного процесу; методи й форми організації навчально-пізнавальної діяльності, які сприяють формуванню полікультурної компетентності й навичок конструктивного міжкультурного спілкування іноземною мовою; моніторинг розвитку полікультурної компетентності.

Педагогічна технологія – це строго наукове проектування і точне відтворення, що гарантує успіх педагогічних дій [4, с. 85]. Вона слугує інструментарієм досягнення цілей, який включає в себе основу для діяльності й безпосередню послідовність її виконання [13, с. 30]. Отож реалізація педагогічної технології формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі відбувається послідовно. Спочатку має місце попередня діагностика полікультурної обізнаності та рівня засвоєння навчального матеріалу, розбиття студентів на групи з однаковим рівнем знань і досвідом міжкультурного спілкування для забезпечення їх особистісно-

орієнтованим навчальним матеріалом. Попередня діагностика і відбір потрібні у більшості випадків перед тим, як розпочати вивчення курсу чи предмета. Наступний крок – формування мотивації та організація навчально-пізнавальної діяльності студентів. Основна увага акцентується на підтримці стійкого інтересу майбутніх фахівців аграрної галузі до навчання. Потім майбутні фахівці аграрної галузі опановують полікультурні знання та навички міжкультурного спілкування іноземною мовою у процесі взаємодії з викладачем й одногрупниками при фронтальному, груповому, парному, індивідуальному навчанні. На завершення здійснюють контроль якості засвоєного матеріалу [6, с. 72].

Проведений аналіз психолого-педагогічної літератури дозволяє зробити висновок, що педагогічна технологія формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі – це проектування навчально-виховного процесу, яке передбачає створення сприятливих умов для становлення у студентів світоглядної установки на конструктивну взаємодію з представниками різних культур, сприяє діалогу культур, збереженню власної соціально-культурної ідентичності, розвитку полікультурної обізнаності, розумінню інших культур, успішному функціонуванню у сучасному полікультурному світі. Метою педагогічної технології формування полікультурної компетентності студентів аграрного ВНЗ є підготовка висококваліфікованих фахівців, готових до активної творчої діяльності в професійній та суспільній сферах діяльності, зберігаючи свою національну ідентичність й демонструючи прагнення жити у мирі та злагоді з представниками різних національностей, рас, вірувань в сучасному полікультурному середовищі.

Нами визначені наступні завдання педагогічної технології формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі:

- 1) всебічне та ґрунтовне оволодіння рідною культурою як обов'язкова умова прилучення до інших культур; 2) становлення уявлень про полікультурне розмаїття у світі та нашій країні, розуміння і внутрішнього прийняття рівноцінності культур і рівноправності народів; 3) прищеплення позитивного ставлення до культурного різноманіття як чинника поступального розвитку світової цивілізації, самоствердження та самореалізації особистості [8, с. 6]; 4) створення сприятливих умов для успішної інтеграції студентів у культурний плюралізм; 5) побудова громадянського виховання на основі поліцентричної моделі національної культури, що забезпечує єдність громадянських та етнокультурних інтересів особистості [1, с. 24]; 6) виховання у душі толерантності, поваги, взаєморозуміння, терпимості до іншого культурного буття, готовності до продуктивного діалогу культур, переконання у неприпустимості націоналістичних, шовіністичних, расистських проявів [10, с. 102]; 7) забезпечення розвитку вмінь і навичок творчої взаємодії з носіями інших культур [8, с. 6]; 8) сприяння професійному зростанню майбутніх фахівців аграрної галузі [3, с. 49].

Найістотнішими ознаками педагогічної технології виступають: концептуальність, предметність, цілеспрямованість, процесуальність, структурність, цілісність, економічність, прогност-

тичність, коригованість, відтворюваність, керованість, результативність.

Педагогічну технологію формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної ми застосовуємо на практичних заняттях іноземної мови, а її ефективності оцінюємо рівнем оволодіння іноземною мовою професійного спілкування, глибиною засвоєння полікультурних знань, умінь і навичок міжкультурного спілкування, сформованістю особистісних якостей студентів-аграрників, які характеризують різні сторони розвитку інтелекту, духовності, творчих можливостей. Відповідно оцінка постає як багатогранний процес, у якому найповніше враховуються особливості становлення полікультурної особистості студента-аграрника [18, с. 303-305]. Так, серед базових особистісних показників можна виокремити: особистісні цінності, відповідальність, саморозвиток, толерантність, цілісність. *Особистісні цінності* – смисли, по відношенню до яких особистість самовизначається як суб'єкт полікультурного соціуму; педагогічні технології при цьому повинні сприяти розвитку всіх типів особистісних цінностей, що забезпечують максимальну самореалізацію особистості: діяльності, особистісних стосунків і пізнання; У площині емпіричних досліджень конструктивна роль особистісних цінностей найбільш яскраво виражена в інтерпретаціях моральних рішень і процесах особистісної регуляції прийняття рішень (інтелектуальних, поведінкових) [12, с. 143]. *Відповідальність* має зовнішнє вираження і свідчить про ступінь свободи й автономності людини. *Саморозвиток* постає як самовизначення, саморух у безперервному полікультурному просторі пізнання і розвитку, самоконтроль, прагнення до самореалізації, джерело збагачення культури та її продукт [2, с. 103]. Під *толерантністю* розуміють терпимість до будь-яких проявів іноетнічного менталітету (у поведінці, культурі, способі життя, характері, висловлюваннях тощо), доброзичливе ставлення, готовність до конструктивного діалогу культур, до міжкультурного порозуміння між етнофорами; впливає на комунікативні особливості [17, с. 123]. *Цілісність* являє собою внутрішню єдність емоційно-ціннісного та когнітивного компонентів особистості, які знаходяться в гармонії між собою і надають людині певну індивідуальність, унікальність, самодостатність [2, с. 103].

В основу запропонованої педагогічної технології покладено концепцію мовної полікультурної освіти П. Сисоева, який з опорою на культурну варіативність і культурну рефлексію обґрунтував доцільність навчання культури через мову й навпаки. Так, розробка проблемних культурорознавчих завдань з метою формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі, переслідує за мету забезпечити: 1) визнання себе полікультурним суб'єктом у рідному середовищі; 2) розуміння факту існування різних рівнозначних культур; 3) виявлення студентами соціокультурних схожостей і розбіжностей між представниками різних культурних груп; 4) усвідомлення студентом своїх місця, ролі та значимості у діалозі культур; 5) ініціація та участь у діях, направлених проти культурної агресії, культурної дискримінації, культурного вандалізму [15, с. 239].

Залучення майбутнього фахівця аграрної галузі до опанування культурознавчими знаннями сприяє його визнанню себе як носія конкретної національної культури й водночас громадянина світу, здатного до відкритого конструктивного спілкування з представниками інших культур. Проведені Р. Мільрудом емпіричні дослідження довели, що студенти не завжди розбираються у питаннях рідної культури, оскільки інформація про свою культуру майже не представлена у навчальних посібниках з іноземної мови, а «без знання рідної культури студент не може бути повноцінним суб'єктом діалогу культур» [9, с. 19]. Аналогічна ситуація склалася в аграрних ВНЗ, коли у викладанні іноземної (англійської) мови професійного спрямування використовують автентичні навчальні посібники, видані у Великобританії або США. Як правило, у них відсутня інформація про нашу українську культуру. Вони озброюють студентів інформацією про іноземну країну, культуру, систему освіти, способи життя її жителів, визначні місця, події тощо. Таким чином, переслідуючи за мету повноцінне формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях іноземної мови доводиться доповнювати автентичні тексти додатковими матеріалами про вітчизняні найкращі здобутки в культурі, освіті, науці.

Співставляючи подібності між культурами рідної та іноземної мов, студенти розширюють свій міжкультурний простір і сприймають своїх закордонних однолітків не як «чужих» та «інших», а як співгромадян єдиного полікультурного світу, об'єднаних спільними інтересами, цінностями, професійною діяльністю, проблемами та пошуком шляхів їх подолання. Дослідження культури країни, мова якої вивчається, створює сприятливі умови для культурного самовизначення особистості, якщо воно відбувається за принципом розширення кола видів і типів культур, від близьких і знайомих студенту до більш віддалених і невідомих [15, с. 136].

У розробці педагогічної технології формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі ми керувалися такими принципами: діалогу культур, культуровідповідності, єдності національного та загальнолюдського, полікультурності та полікультурної толерантності, домінування проблемних культурознавчих завдань, автентичності, новизни, професійної спрямованості [7].

Діалог культур яскраво виражений у міжкультурному компоненті іноземної мови. За його допомогою в майбутніх фахівців аграрної галузі виховують не лише розуміння розбіжностей між рідною і чужою культурами, поважне ставлення

до них, але й пробуджує почуття гордості за рідну країну, культуру, народ. Міжкультурний компонент іноземної мови формує у майбутніх фахівців аграрної галузі чітке уявлення про діалог культур як про єдину можливу філософію існування у сучасному полікультурному світі, яка вирізняється соціальною, етнічною, расовою та релігійною толерантністю, емпатією до етнофорів. Уміло організоване заняття з іноземної мови дозволяє формувати у студентів позитивне ставлення до представників інших культурних груп і налаштовує їх на взаєморозуміння, співпрацю, ненасильницьке вирішення спірних проблем [16, с. 136].

Важливість опанування іноземною мовою як діалогом культур із урахуванням національної специфіки, менталітету, традицій, звичаїв, побуту, засвоєнням системи понять, створених в окремо взятій культурі, мова якої вивчається, визначено головним завданням мовної політики Ради Європи. Особливий акцент робиться на перетворенні культурного розмаїття з перешкоди у комунікації, особливо фаховій, на джерело взаємного збагачення і розуміння. Тому на заняттях іноземної мови професійного спрямування поряд із лексичними й граматичними знаннями рекомендується опановувати полікультурні (специфіка національного характеру, духовну культуру, стереотипи світогляду народу тощо). У «Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти» задекларовано: «багатий спадок різних мов і культур Європи є цінним спільним джерелом для взаємного розвитку» [5, с. 18].

Висновки. Домінування проблемних культурознавчих завдань у педагогічній технології формування полікультурної компетентності на заняттях іноземної мови організовують, відштовхуючись від рівня комунікативних навичок та інтелектуального потенціалу суб'єктів навчально-виховного процесу. Це дозволяє майбутнім фахівцям аграрної галузі успішно здобувати полікультурну освіту під час професійної підготовки, а саме: тренуватися у зборі, систематизації, узагальненні та інтерпретації полікультурної інформації; опановувати стратегії культурознавчого пошуку й способи інтерпретації культурних явищ і подій; розвивати полікультурну комунікативну компетентність, яка допомагає їм успішно орієнтуватись у різних міжкультурних ситуаціях; поглиблювати уявлення про специфічні розбіжності в культурах; брати участь у креативних проектах полікультурного й комунікативно-пізнавального характеру. **Перспективи подальших розвідок** вбачаємо у розробці спеціального курсу з формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях іноземної мови у межах вище згаданої педагогічної технології.

Список літератури:

1. Агадуллін Р.Р. Полікультурна освіта методолого-теоретичний аспект / Р.Р. Агадуллін // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 3 (44). – С. 18-29.
2. Асманова Ю.И. Личностно ориентированный подход как основа педагогических технологий / Ю.И. Асманова, М.В. Горячова // Интеграция образования. – 2009. – № 2. – С. 99-104.
3. Воротняк Л.І. Особливості педагогічної технології формування полікультурної компетенції магістрів у вищих педагогічних навчальних закладах / Л.І. Воротняк // Педагогічний дискурс. – 2008. – № 3. – С. 48-53.
4. Дмитриев В.А. Технология инновационного проектирования / В.А. Дмитриев, Л.С. Рюмина, С.А. Привалихин // Школьные технологии. – 2006. – № 1. – С. 84-87.
5. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. видання С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

6. Касаткина Н.Э. Сущность педагогической технологии и педагогического проектирования / Н.Э. Касаткина, Ю.А. Лях // Вестник Кемеровского государственного университета. – 2011. – № 1. – С. 71-75.
7. Кравець Р.А. Практична реалізація специфічних принципів полікультурної освіти майбутніх фахівців аграрної галузі на заняттях з іноземної мови / Р.А. Кравець // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2015. – № 4-5. – С. 26-38.
8. Макаев В.В. Поликультурное образование – актуальная проблема современной школы / В.В. Макаев, З.А. Малькова, Л.Л. Супрунова // Педагогика. – 1999. – № 4. – С. 3-10.
9. Мильруд Р.П. Порог ментальности российских и английских студентов при соприкосновении культур / Р.П. Мильруд // Иностранные языки в школе. – 1997. – № 4. – С. 17-22.
10. Подобед В.И. Образование взрослых на рубеже веков / В.И. Подобед // Вопросы методологии, теории и практики. – 2000. – № 2. – С. 93-127.
11. Пугач О.И. Интерактивные технологии обучения: вопросы внедрения / О.И. Пугач, Т.В. Добудько // Известия Самарского научного центра Российской академии наук. – 2012. – Т. 14. – С. 56-59.
12. Романюк Л. Становлення цінностей особистості: концептуальна модель та її методологічний потенціал / Л. Романюк // Психологія особистості. – 2013. – № 4. – С. 138-148.
13. Рыбников В.Ю. Теоретические проблемы проектирования педагогических технологий в системе профессионального образования / В.Ю. Рыбников, С.В. Марихин, Д.М. Уманец // Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2013. – № 4. – С. 28-33.
14. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
15. Сысоев П.В. Концепция языкового поликультурного образования (на примере культурологи США): дисс. ... докт. пед. наук: 13.00.02 / Сысоев Павел Викторович. – М., 2004. – 546 с.
16. Тверезовська Н.Т. Метод діалогу культур у процесі викладання іноземних мов / Н.Т. Тверезовська, Г.А. Чередніченко // Викладання мов у ВНЗ освіти на сучасному етапі. – 2010. – Вип. 17. – С. 133-139.
17. Труш О.О. Толерантність як механізм саморегуляції полі етнічного суспільства / О.О. Труш // Держава і суспільство. – 2011. – № 4 – С. 122-126.
18. Хуторской А.В. Современная дидактика / А.В. Хуторской. – СПб: Питер, 2001. – 544 с.

Кравець Р.А.

Винницкий национальный аграрный университет

ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ТЕХНОЛОГИЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПОЛИКУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ СПЕЦИАЛИСТОВ АГРАРНОЙ ОТРАСЛИ НА ЗАНЯТИЯХ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

Аннотация

Установлена сущность педагогической технологии формирования поликультурной компетентности на занятиях иностранного языка в аграрном вузе. Проанализированы роль и структура педагогической технологии. Она рассмотрена в научном, процессуально-описательном и процессуально-действенном аспектах. Детерминированы концептуальная, смысловая, процессуальная части. Раскрыты цель и задание педагогической технологии формирования поликультурной компетентности будущих специалистов аграрной отрасли на занятиях иностранного языка.

Ключевые слова: технология, поликультурная компетентность, культурный плюрализм, национальная идентичность, толерантность.

Kravets R.A.

Vinnitsia National Agrarian University

PEDAGOGICAL TECHNOLOGY OF FORMING FUTURE AGRARIANS' MULTICULTURAL COMPETENCE AT FOREIGN LANGUAGE CLASSES

Summary

The essence of the pedagogical technology of forming the multicultural competence at foreign language classes at an agrarian higher educational institution has been distinguished. The role and structure of the pedagogical technology have been analysed. It has been considered in scientific, procedurally-descriptive and procedurally-efficient aspects. The conceptual, semantic, procedural parts have been determined. The purpose and tasks of the pedagogical technology of forming future agrarians' multicultural competence at foreign language classes have been disclosed.

Keywords: technology, multicultural competence, cultural pluralism, national identity, tolerance.